

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 1, jaargang 5, januari 2005

Uitgave: 10 PBC's/PSO's. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl

---

Van de redactie

Wie onder de kerstboom of bij de oliebollen *Bibliotheek* van 24 december gelezen heeft kan weten dat 2005 een spannend jaar wordt voor de bibliotheekvernieuwing. De dames Eveline de Graaff van IPO en vooral Lydia Jongmans van de VNG laten van zich horen. Het bibliotheekwerk moet niet zeuren en eigenlijk blij zijn dat er zo lekker wordt bezuinigd. Want dat leidt pas tot nadenken over de kerntaken. En verder een *groot verwijt* aan de VOB, waar nog geen VOB-commentaar bij is. In dit nummer de belangrijkste uitspraken.

Jos Debeij, managing consultant van Laurens, reageerde op *het derde spanningsveld* in mijn beschouwing over drie jaar Koepelconvenant. Dat leverde een *gedachtewisseling* op.

Op 1 januari 2005 kwamen er 8 officiële clusters bij. Maar zijn het wel *Basisbibliotheken*? Leg het *toetsingskader* van De Vuijst Consult er maar eens naast.

Wim Keizer
18 januari 2005

VNG-verwijten over rol VOB bij richtlijnen; "instapniveau uitstekend"

"Wij hebben wel 1000 keer aan de VOB gevraagd: stel de inhoudelijke richtlijnen van de basisbibliotheek op en maak duidelijk wat dat moet kosten. Die richtlijnen zijn er nu, maar het bijbehorende kostenplaatje - dat er april 2004 moest zijn - is er nog steeds niet. Pas als wij dat hebben, blijkt misschien dat 11 euro omhoog moet naar 15 euro om de ambities waar te maken. Dan pas kunnen wij gemeenten onder druk zetten". Dat zegt Lydia Jongmans van de VNG in een artikel met de kop *Gevoel van krapte groter dan feitelijk subsidieniveau aangeeft* in het blad

Bibliotheek van 24 december 2004 (nr. 25/26, pag. 12 e.v.).

Relativering bezuinigingen

Bibliotheek laat de dames Eveline de Graaff (IPO) en Lydia Jongmans (VNG) aan het woord. Zij doen hun best de bezuinigingsgegevens van DOS en LDO sterk te relateren met een beroep op een eigen VNG-onderzoek, uitgevoerd door het VNG-onderzoeksbureau SGBO (waar de Nieuwsbrief van 21 oktober 2004 van het Procesbureau al melding van maakte, maar waar het Procesbureau pas na onderzoek over 2005 conclusies aan wil verbinden - wk). In het artikel worden uitspraken van Frans Sijsma, directeur van de Bibliotheek Midden-Fryslân, die in nr. 24 bezuinigingen een prikkel voor innovatie noemde, aangehaald. Sijsma zei o.a.: "Ik heb veel bezuinigingen meegemaakt. Het is niet prettig, het wordt er niet beter van, maar er is een andere kant van de medaille: je wordt gedwongen om bedreigingen om te zetten in kansen, je wordt gedwongen tot innovatie, het kan kortom werken als aanjager voor vernieuwing. 'Minder subsidie dus minder bibliotheekwerk' vind ik van een boerenlogica... Ondernemingszin is nodig".

Uitstekende kans

Jongmans zegt dat zolang gemeenten op het instapniveau zitten, de basisbibliotheek een uitstekende kans heeft. "Als gemeenten méér geven, zoals veel grote gemeenten nog doen, is dat mooi. Maar zolang gemeenten op minimaal dat niveau zitten, kun je hen het recht niet ontzeggen om te bezuinigen. Er zijn ook nog zo'n honderd gemeenten in Limburg, Gelderland en Zuid-Holland die er onder zitten. Dat die witte vlekken er nog zijn, is veel zorgelijker".

Volgens *Bibliotheek* zien sommige bibliotheken het vaststellen van de 11-euro-norm (instapniveau voor 30-min) als een blunder van de eerste orde. Maar Jongmans "kaatst de bal volledig terug naar de

bibliotheekwereld", waarna ze haar uitspraak over de richtlijnen doet.

Bibliotheek meldt nog dat het Procesbureau de opdracht om de richtlijnen voor een ideale basisbibliotheek door te rekenen heeft teruggenomen van de VOB.

Commentaar VOB

Ik vroeg Jan-Ewout van der Putten en Carin Klompen van de VOB commentaar op de uitspraken van Jongmans, maar ze bezinnen zich nog op een adequaat antwoord.

Jan-Ewout meldde daarover eerst met het VOB-bestuur te willen overleggen.

Gedachtewisseling

VOB doet veel goed en gedegen werk

In zijn beschrijving van het derde spanningsveld in zijn beschouwing over drie jaar Koepelconvenant (Nieuwsbrief december) zegt Wim Keizer dat het bibliotheekwerk er onder aanvoering van de VOB liever voor kiest veel dingen half te doen dan een paar dingen echt helemaal goed. Verder smaalt hij over de stapel papier die hij zelf mag downloaden voor de ledenvergadering. Mag ik deze mening voor een feit inwisselen?

Niet zo maar een beetje

Rond Bibliotheek.nl gebeurt veel goed en niet zomaar een beetje. Dat leidt bijvoorbeeld tot een nauwgezet uitgewerkt bedrijfsplan virtuele mediatheek op basis waarvan een bibliotheekdirecteur kan beoordelen of hij of zij wil gaan participeren in een dergelijke netwerkonderneming. (Een bank die om een lening gevraagd wordt wil ook een bedrijfsplan zien). En Wim voert (in mijn visie zeer terecht) in zijn betoog Rob Pronk op die pleit voor netwerkorganisaties/ketens. Juist dan is een goede uitwerking van het bedrijfsplan in netwerkverband van belang: weten waarvoor je gaat; wie wat in die keten doet en hoe je dat bekostigd krijgt.

Overigens is voor de vergaderstukken van de ledenvergadering gewerkt met het bedrijfsplan Bibliotheek.nl als koepelstuk en met korte (3 A4'tjes) voorstellen/ samenvattingen voor de leden voor besluitvorming rond landelijk lenen, de (virtuele) bibliotheekpas en de virtuele mediatheek. In een vergadering zonder al te veel andere

stukken. Niet alleen voor de virtuele mediatheek, ook voor landelijk lenen liggen degelijke uitwerkingen waar het woord 'half doen' niet bij past. Hetzelfde geldt voor de (virtuele) bibliotheekpas. Kortom: veel papier en goede en goed uitgewerkte verhalen die een keer echt over inhoudelijke bibliotheekvernieuwing gaan. Waar bibliotheken om gevraagd hebben door het vorige bedrijfsplan vast te stellen. Waar over gecommuniceerd wordt in de werkgroepen rond de projecten; waar voortdurend over gecommuniceerd wordt door presentaties en besprekingen in provinciaal directieoverleg. In de tussentijd is het AINP geopend; is de tijdschriftenbank toegevoegd. etc, etc... Kortom: wat vindt Wim van de rapportage van wat in 2004 door de VOB rond Bibliotheek.nl aan inhoud is georganiseerd en opgeleverd?

Werkbijeenkomst

Dan schiet op een vrijdagochtend - in de trein naar een brede werkbijeenkomst om te komen tot een digitale jeugdbibliotheek - zijn observatie in ieder geval aan mij voorbij. Want die werkconferentie gaat weer een goed uitgewerkt verhaal opleveren voor inhoudelijke bibliotheekvernieuwing. Waar alle klanten van alle bibliotheken wat aan moeten hebben.

Wel veel

Ik ben het met Wim eens dat het allemaal wel veel is voor bibliotheken en PBC's die volop ondergedompeld zijn in structuurprocessen en dat ze geen tijd hebben om 'alles wat er ook toe doet' te volgen. Maar ik zou als bibliotheekdirecteur die met het probleem zit dat scholieren afhaken met graagte het bedrijfsplan virtuele mediatheek doorlezen en constateren dat we op netwerkniveau voor weinig geld een nieuwe dienst kunnen krijgen - gekoppeld aan mijn bibliotheekpas - die van waarde en nut is voor die scholieren, die mijn klanten zijn.

Kortom: de VOB doet inderdaad veel; en nog veel dingen goed en degelijk ook. Ik ben benieuwd naar het lijstje - of de lijst - van de vele zaken die er maar half gebeuren. Ik bezie 'Op weg naar goud' en de uitwerkings-trajecten en kan niet anders constateren dat we een VOB hebben die voortvarend op pad is.

Misschien iets om eens over van gedachten te wisselen? De werkelijkheid heeft vast meerdere gezichten.

Jos Debeij,
managing consultant Laurens

Uitzoomen en inzoomen

Met Jos wissel ik graag van gedachten. Inderdaad heeft de werkelijkheid meer gezichten. Een kaart van 1:10.000 laat een andere werkelijkheid zien dan een kaart van 1:1 miljoen. Ik was aan het uitzoomen. Op de grond zie je andere dingen dan vanuit de helikopter op 2 km hoogte. Ik keek door de oogharen en ik vloog te hoog voor de nuance. Maar die hoort er inderdaad ook bij. Eigenlijk moet je voortdurend uitzoomen en inzoomen om de hele werkelijkheid te blijven vatten.

Integraal plan nodig

Ja, inzoomend op Bibliotheek.nl heeft Jos, denk ik, gelijk, hoewel voor mij een heel wezenlijk punt is hoe we alleen al voor Bibliotheek.nl kunnen komen tot een integraal plan, zowel landelijk, provinciaal als lokaal, dat goede afwegingen mogelijk maakt. Daar gaat men gelukkig in verschillende provincies mee aan de slag. Ik hoorde 9 december dat Gelderland er positief over is: het Gelderse plan leidde tot inzicht, zei Gerard Huis in 't Veld. Jos heeft daar alle betrokkenen ook op geattendeerd. Inzicht nu is wat bij mij (en veel VOB-leden) ontbreekt, ook al door de veelheid aan detailstukken (die in feite niet bedoeld zijn voor het managementniveau, maar voor de specialisten). Dat is niet alleen een VOB-probleem, maar ook van de leden. Jos heeft het over werkgroepen rondom projecten. Maar al vaker is geconstateerd dat werkgroepen van specialisten soms ja tegen iets zeggen, waar de directeur (die niet altijd in zo'n werkgroep zit) vanuit een overkoepelende verantwoordelijkheid niet onmiddellijk ja tegen zal kunnen zeggen (of zelfs nee tegen moet zeggen). Communicatie specialist/manager is een voortdurend probleem.

Vijf programmalijnen

Naast Bibliotheek.nl zijn er nog vier andere programmalijnen voor de vernieuwing (door de VOB via het procesbureau aangeboden aan de provincies). Programmalijn 2

(inhoudelijk beleid) gaat zo ongeveer over alles. Net als het Jaarplan 2005 van de VOB. En bibliotheken zijn niet alleen maar aan het vernieuwen. Er wordt heel veel, erg veel, te veel, tegelijk van ze verwacht. Dus: voor mij schreef Maarten Asscher een aansprekend verhaal. Tijdens de ledenvergadering van 9 december bleek, door de interventies van Hans Veen en Chris Wiersma, dat dit breed leeft bij de VOB-leden: er is behoefte aan positionering, grote lijnen, strategie, visie.

Maar dat neemt inderdaad niet weg dat er door verschillende mensen goed en gedegen werk wordt geleverd. Dat mag en moet gezegd worden, ook in de Nieuwsbrief.

Wim Keizer

Goede positie bibliotheek behouden en vernieuwen

Het gaat me niet alleen om Bibliotheek.nl en zaken waar we bij betrokken zijn; het gaat om een goede positie van de bibliotheek in de samenleving op het gebied van kennis, verbeelding en ontwikkeling van mensen en samenleving (nu en straks - dus behouden én vernieuwen).

Op aarde

Volgens mij weten we zo langzamerhand wel waarom we op aarde zijn; het gaat erom hoe we dat eigentijds en succesvol invullen. Daar hebben we culturele ondernemers bij nodig die zowel in de helikopter als deels ook op de werkvloer meekunnen. Als is het maar via goede communicatie en goed overleg met de bij de ontwikkelingen betrokken specialisten verloopt. Dat is misschien lastig als je alleen op hoofdlijnen wil managen; maar onontbeerlijk in een tijd van ontwikkeling. Het kan niet zo zijn dat wij van buitenaf die afstemming moeten gaan organiseren - op gezamenlijke ontwikkelingen waar directies specialisten naar afvaardigen.

Jos Debeij

23 "bibliotheekclusters" op 1 januari 2005; 6 basisbibliotheken >400.000

Op 1 januari 2005 kwamen er bij in de Nieuwsbrief van oktober gemelde 15 "bibliotheekclusters"* acht bij: 4 in Noord-Brabant, 2 in Zuid-Holland en 2 in Gelderland, n.l. De Kempen, Theek 5 (was Dongemond), Altena en De Meijerij in *Brabant*, de 3B-bibliotheken en Maassluis/Midden-Delfland in *Zuid-Holland* en Novetheek (Noord-Veluwe) en De Liemers in *Gelderland*.

In Brabant sloot Hilvarenbeek/Goirle zich aan bij OBT - Midden-Brabant, waarmee deze met 260.500 inwoners verreweg het grootste cluster onder de 400.000 inwoners is geworden. Die gaat op een BB lijken!

De stand is:

Provincie/Naam/(Gem.) Datum Inwoners

Groningen:		
♦ <i>Oldambt</i> (Bellingwedde, Reiderland, Scheemda en Winschoten)	1-7-'04	49.500

Friesland:		
♦ <i>Noordwest Fryslân</i> (Het Bildt, Franekeradeel, Harlingen, Leeuwarderadeel, Menaldumadeel, Terschelling en Vlieland)	1-1-'04	77.500
♦ <i>Noordoost Fryslân</i> (Achtkarspelen, Ameland, Dantumadeel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland en Schiermonnikoog)	1-1-'04	99.500
♦ <i>Zuidoost Fryslân</i> (Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf)	1-1-'04	81.500
♦ <i>Súd Fryslân</i> (Heerenveen, Lemsterland en Skarsterlân)	1-1-'04	82.500
♦ <i>Súdwest Fryslân</i> (Bolsward, Gaasterlân-Sleat, Littenseradiel, Nijefurd, Sneek, Wûnseradiel en Wymbritseradiel)	1-1-'04	102.000
♦ <i>Midden Fryslân</i> (Boarnsterhim, Tytsjerksteradiel en Leeuwarden)	1-1-'04	142.000

Gelderland		
♦ <i>De Liemers</i> (Duiven, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar)	1-1-'05	84.000

♦ <i>Novetheek (N-Veluwe)</i> (Elburg, Oldebroek, Hatten, Heerde en Epe)	1-1-'05	108.000

Noord-Holland:		
♦ <i>WEB (v/h WOWO)</i> (Wognum, Opmeer, Westerkoggenland en Obdam)	1-7-'04	39.000

Zuid-Holland:		
♦ <i>3B</i> (Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk)	1-1-'05	43.500
♦ <i>Maassluis/Midden-Delfland</i> (Maassluis en Midden-Delfland)	1-1-'05	50.000

Zeeland:		
♦ <i>Zeeuws-Vlaanderen</i> (Hulst, Sluis en Terneuzen)	1-7-'04	108.000

Noord-Brabant:		
♦ <i>OBT - Bibliotheek voor Midden-Brabant</i> (Oisterwijk en Tilburg op 1-10-'03, met Goirle en Hilvarenbeek per 1-1-05)	1-10-'03 1-1-05	223.500 260.500
♦ <i>Het Markiezaat</i> (Bergen op Zoom, Steenberg en Woensdrecht)	1-1-'04	110.000
♦ <i>De Lage Beemden</i> (Gemert-Bakel, Boekel en Laarbeek)	1-7-'04	58.500
♦ <i>Maasland</i> (Oss, Bernheze, Landerd, Lith en Maasdonk)	1-7-'04	137.000
♦ <i>Biblioplus (v/h Land van Cuijk plus)</i> (Boxmeer, Cuijk, Grave, Mill en St. Hubert, St. Anthonis en van <i>Limburg</i> : Mook en Middelaar, Bergen en Gennep)	1-10-'04	127.500
♦ <i>Altena</i> (Aalburg, Woudrichem en Werkendam)	1-1-'05	52.500
♦ <i>De Kempen</i> (Bergeijk, Bladel, Cranendonck, Eersel, Heeze-Leende, Oirschot, Reusel-De Mierden en Valkenswaard)	1-1-'05	151.500
♦ <i>De Meijerij</i> (Boxtel, Haaren, Schijndel, St. Michielsgestel, St. Oedenrode en Vught)	1-1-'05	137.000
♦ <i>Theek 5 (v/h Dongemond)</i> (Dongen, Drimmelen, Geerttruidenberg, Gilze en Rijen en Oosterhout)	1-1-'05	151.000

Limburg:		
♦ <i>Westelijke Mijnstreek</i> (Beek, Schinnen, Sittard-Geleen, Stein en Susteren)	1-5-'04	168.000

*) Opmerkingen:

Onder "bibliotheekcluster" versta ik:
 een nieuwe bibliotheekorganisatie, die
 - ontstaan is door fusie of een andere intensieve samenwerkingsvorm,
 - werkt voor twee of meer gemeenten,
 - gevormd is uit of in stand wordt gehouden door bibliotheekorganisaties die voordien in afzonderlijke gemeenten werkzaam waren en
 - niet nog weer samenwerkt of binnenkort gaat samenwerken in een groter cluster.

Ik tel dus niet mee nieuwe bibliotheekorganisaties die gevormd waren als gevolg van een gemeentelijke herindeling (fusies van gemeenten), zoals Castricum en Bergen in Noord-Holland of Westland (1-1-'05) in Zuid-Holland.

Is een bibliotheekcluster ook een basisbibliotheek? Zijn de bestaande bibliotheken die niet aan clustering meedoen al basisbibliotheek? Dat hangt af van de **definitie** van "basisbibliotheek" en die is, zoals bekend, vaag. De Richtlijnen lijken daar vooralsnog, door hun geringe cijfermatige invulling, weinig verandering in aan te brengen. Maar er kan nu ook getoetst worden aan het toetsingskader van De Vuijst Consult, hoewel ook dat niet erg veel cijfers bevat.

- a) Groningen, Drenthe en Overijssel kiezen voor behoud van het centrale, juridische werkgeverschap waar het er al was. De bibliotheekclusters van Groningen worden geen "basisbibliotheek" genoemd. In Drenthe en Overijssel blijven de bibliotheken binnen de bestaande gemeentegrenzen. De **provinciale netwerken** (inclusief de PBC/PSO) in Groningen, Drenthe en Overijssel worden een **provinciebrede basisbibliotheek**.
- b) de Raad voor Cultuur bepleitte in 1998 bibliotheekorganisaties van minimaal 400.000 tot 500.000 inwoners (0,4 tot 0,5 miljoen). De Aanvulling bij het Koepelconvenant noemt 30.000 inwoners (0,03 miljoen). Een verschil van een factor 15.

Als de Raad voor Cultuur als uitgangspunt wordt genomen, zijn **alleen Groningen (0,6 miljoen inwoners), Drenthe (0,5 miljoen), Overijssel (1,1 miljoen), Amsterdam (0,8 miljoen), Rotterdam (0,6 miljoen) en Den Haag (0,4 miljoen) basisbibliotheek**.

Als de Aanvulling bij het Koepelconvenant als uitgangspunt wordt genomen zijn **alle bibliotheken die een groter werkgebied hebben dan 0,03 miljoen inwoners basisbibliotheek**, dus ook de 90% van de DOS-bibliotheken die niet of nauwelijks betrokken is in clustervorming. OCW noemt dat donuts, maar als de grens van 30.000 gehanteerd wordt zijn alleen bibliotheekorganisaties die daar onder blijven donuts.

ZH akkoord met criteria BB van De Vuijst Consult: toetsingskader marsrouteplan

De provincie Zuid-Holland heeft de door De Vuijst Consult gemaakte criteria voor een basisbibliotheek goedgekeurd (zie ook Nieuwsbrief september 2004). De criteria, inmiddels *Provinciaal toetsingskader voor basisbibliotheken* genoemd, zijn verschenen als bijlage bij het marsrouteplan *Samen op weg naar een betere en bredere bibliotheek*. In het toetsingskader zijn de landelijke concept-richtlijnen als bijlage opgenomen. De criteria van De Vuijst zijn er niet mee in strijd, maar kijken ook naar bedrijfsmatige aspecten.

Geen blauwdruk

De provincie Zuid-Holland heeft er grote behoefte aan te kunnen beoordelen wanneer een zich *basisbibliotheek* noemende bibliotheek ook *werkelijk* het predikaat basisbibliotheek mag hebben. Het toetsingskader is echter niet bedoeld als blauwdruk. Het heeft een tweeledig karakter: te dienen als handreiking voor directeuren van BB'en, zodat deze kunnen nagaan op welke onderdelen de BB al voldoet aan de criteria en op welke onderdelen nog stappen nodig zijn, en te dienen als beoordelingsinstrument voor de provincie om aanvragen voor directe of indirecte subsidie te kunnen toetsen. Wie subsidie bij de provincie aanvraagt, moet het toetsingskader ingevuld meesturen en aangeven hoe hoog men scoort op de criteria. Dit zal ingezet worden vanaf oktober 2005.

Het toetsingskader is bedoeld als groeimodel met een vastgesteld einddoel en dat is: eind 2007 haalt elke Zuid-Hollandse BB de maximale score op elk criterium. Omdat de ontwikkelingen echter per regio verschillen en omdat de provincie ruimte wil creëren voor maatwerk, kunnen BB'en en gemeenten gemotiveerd aangeven waarom ze willen afwijken van het genoemde einddoel.

Inrichtingsaspecten

Het toetsingskader onderscheidt acht *inrichtingsaspecten*:

1. Strategie;
2. Producten en diensten;
3. Relatiebeheer;
4. Management & Cultuur;
5. Interne informatievoorziening;
6. Financiële regie;

7. Netwerkstructuur;
8. Toezicht & Verantwoording.

Beleidsafwegingen

Per inrichtingsaspect heeft de provincie *twee vragen voor beleidsafwegingen* gesteld.

1. Strategie.
  - Wordt ingespeeld op de markt voor media, informatie, educatie, cultuur en ontmoeting?
  - Is er voldoende innovatiekracht?
2. Producten en diensten.
  - Zijn er garanties dat het aanbod aansluit bij lokale behoeften?
  - Is er een ondernemende professionele cultuur?
3. Relatiebeheer.
  - Is het relatiernetwerk op orde?
  - Zijn er voldoende partners voor basisbibliotheekvorming?
4. Management & Organisatiecultuur.
  - Wordt er gewerkt met onderscheid frontoffice en gezamenlijke backoffice?
  - Is er voldoende volumevoordeel?
5. Interne informatievoorziening.
  - Is verslaglegging transparant en inzichtelijk?
  - Werkt men met meetbare en controleerbare informatie?
6. Financiële regie.
  - Is de constructie financieel gezond? Zowel op korte als op lange termijn?
  - Voldoen gemeenten aan instapniveaus?
7. Netwerkstructuur.
  - Is de BB verankerd in het provinciale en landelijke netwerk en in hoeverre zijn er witte vlekken?
  - Sluit de BB aan bij landelijke brancheformules?
8. Toezicht & Verantwoording.
  - Is er eenheid in bestuur?
  - Is verantwoording transparant en herleidbaar tot aanwijsbare bronnen?

Minimaal 7

De provincie acht het van belang dat bibliotheken aan alle criteria (gaan) voldoen. Om voor middelen van of via de provincie in aanmerking te komen, dienen bibliotheken *minimaal* de volgende 7 vragen positief te kunnen beantwoorden:

- **Strategie:** Zijn strategie en innovatiekracht voldoende geformuleerd en aannemelijk gemaakt?

- **Producten en diensten:** Zijn de producten en diensten op orde?
- **Relatiebeheer:** Zijn er voldoende partners voor de basisbibliotheekvorming?
- **Management & Organisatiecultuur:** Is er voldoende volumevoordeel aannemelijk gemaakt?
- **Financiële regie:** Voldoen de betrokken gemeenten aan de instapniveaus?
- **Netwerkstructuur:** Is de verankering in het provinciale netwerk geregeld?
- **Toezicht & Verantwoording:** Is de verantwoording van (provinciale) middelen transparant?

Toetsingselementen

Per inrichtingsaspect zijn de volgende *toetsingselementen* benoemd:

1. Strategie.
  - Hoe ver is de strategievorming: van overleg tot businessplan?
  - Wat is de missie en hoe positioneert men zich? Toegang tot media, informatie, educatie, cultuur en ontmoeting.
  - Wordt daarbij ingespeeld op de markt?
2. Producten en diensten.
  - In hoeverre is het basisniveau van dienstverlening bepaald?
  - Met welke toeleveranciers wil men werken of wordt al samengewerkt?
  - Wordt er gewerkt met frontoffices met een lokale inkleuring?
3. Relatiebeheer belanghebbenden.
  - Is relatiebeheer naar overheden en financiers effectief?
  - Is relatiebeheer naar klanten (particulier en instellingen) en toeleveranciers effectief?
4. Management & Cultuur.
  - Wordt er voldoende gedifferentieerd tussen frontoffice- en backoffice-expertise?
  - Staat innoveren en leren centraal?
5. Interne informatievoorziening.
  - Is er adequate informatie over de bedrijfsvoering?
  - Heeft men zicht op ontwikkelingen in de vraag?

6. Financiële regie.
- Is er een gezonde financieringsgrondslag?
  - Werkt men met prognose en verslag?
  - Werkt men met vooraf vastgestelde kengetallen?
  - Is de overhead reëel (binnen de afgesproken marges)?
7. Netwerkstructuur.
- Is men onderdeel van een provinciaal en landelijk netwerk en hoe komt dat tot uitdrukking?
  - Werkt men met benchmarkgegevens?
8. Toezicht & Verantwoording.
- Is er onafhankelijk toezicht?
  - Is verantwoording transparant en herleidbaar tot aanwijsbare bronnen?

Criteria en meetpunten

Als meer uitgewerkte *criteria en meetpunten* worden o.a. genoemd:

1. Strategie.
- Er is een meerjarenbeleidsplan met kengetallen en gebruikersgegevens: alle kernfuncties zijn benoemd.
  - 8% van de omzet is voor innovatiepotentieel.
  - Er is een jaarverslag, met evaluatie jaarplannen.
2. Producten en diensten.
- De BB heeft een voldoende omvang om de kernfuncties te kunnen uitoefenen: meerdere lokale frontoffices met afgestemde collecties, met collectieprofielen en streefprofielen.
  - 10 tot 15% van de collectie wordt jaarlijks vervangen aan de hand van de profielen.
  - Er zijn doelstellingen en kengetallen voor bezoekers, uitleningen, activiteiten, inlichtingen.
3. Relatiebeheer.
- De BB heeft een spilfunctie als openbare informatiedienstverlener en onderhoudt goede contacten met relevante overheden en toeleveranciers.
  - Er is een lobbyplan voor relevante overheden om middelen op lange termijn veilig te stellen.
  - Er zijn kengetallen voor projecten en samenwerking in de regio.
  - Er is een relatiebeheersysteem en er is

voldoende capaciteit voor PR, voorlichting en marketing.

- Periodiek wordt er informatie naar belanghebbenden gezonden.

4. Management & Cultuur.

- De BB beschikt over voldoende deskundigheid zowel in de frontoffice als in de backoffice: 35 fte per 100.000 inwoners totaal.
- Minimale bezetting per openingsuur: 1 medewerker klantenservice en 1 informatieservice
- Minimaal 8 uur per week voor lokaal ondernemerschap (incl. coördinatie frontoffice) voor ca. 20 openingsuren per frontoffice.
- Ca. 35% additionele uren voor groepsactiviteiten, voorbereiding, ziekte, vakantie, communicatie en overleg boven de minimale bezetting per openingsuur en uren voor lokaal ondernemerschap per frontoffice.
- Competenties, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn beschreven.
- 5% bruto loonsom voor scholing.
- 80% gebruikers en medewerkers is tevreden.

5. Interne informatievoorziening.

- De BB gebruikt systematisch interne en externe gegevens om de sturing van de organisatie te vergroten en de samenwerking transparant te maken.
- 80% van de medewerkers is tevreden over informatie en communicatie.

6. Financiële regie

- De BB weet wat de integrale kostprijzen van haar producten en diensten zijn.
- De gemeentelijke bijdrage voldoet minimaal aan het instapniveau.
- Het landelijke rekeningschema wordt gebruikt.

7. Netwerkstructuur.

- De BB is onderdeel van een lokaal, provinciaal en landelijke netwerk.
- Samenwerkingsrelaties zijn aanwezig rondom publiekstaken, netwerktaken en facilitaire taken.
- Deelname aan netwerkprojecten, zoals projecten Bibliotheek.nl.
- Benchmarkgegevens aanwezig.

8. Toezicht & Verantwoording.

- De BB heeft toezicht en verantwoording goed, transparant en herleidbaar tot aanwijsbare bronnen geregeld.
- Er zijn mechanismen om de klanten bij

beleid te betrekken: deelnemersraad, lokale besturen voor frontoffices, besturencommissies of klantenpanel.

- Door efficiency worden gelden vrijgemaakt voor professionalisering en kwaliteitsverbetering.
- Er zijn jaarlijks herbezinningsmomenten geregeld over het effect van de aard van de governance.

Het stuk is, samen met het marsrouteplan, te vinden op de site http://www.zuid-holland.nl/thema/samenleving_en_cultuur/cultuur2/bibliotheken/bibliotheek_gaat_veranderen.jsp.

Kwartiermaker voor Bibliotheekhuis Limburg

Directie en bestuur van het Bibliotheekhuis Limburg, de nieuwe PSO die ontstaan is uit de Stichting Symbiose, willen een kwartiermaker aanstellen, die bekend is met alle ins en outs van het bibliotheekwerk.

Onder leiding van deze kwartiermaker zullen bestuur en medewerkers de missie en visie van het Bibliotheekhuis vaststellen en van daaruit komen tot het bepalen van de markt en de producten van het Bibliotheekhuis. Ook de structuur, de cultuur, de taken en de bevoegdheden van de medewerkers zullen vastgelegd worden, alsmede de organisatie en de bedrijfsprocessen.

Het bestuur zal vervolgens een algemeen directeur benoemen die past bij de cultuur en de structuur van de nieuwe organisatie en die het door het bestuur en de medewerkers vastgestelde beleid vorm en inhoud zal geven. De intenties zijn er op gericht een duidelijke meerwaarde te bieden bij de te ontwikkelen producten en diensten en dit tegen een voor de Limburgse bibliotheken gunstige prijs.

Dat meldt het Bibliotheekhuis in een o.a. op zijn website gepubliceerde open brief aan de Limburgse bibliotheken.

Commentaar Opmerkelijke uitspraken VNG

De uitspraken van Lydia Jongmans (VNG) in Bibliotheek nr. 25/26 stemmen zo al niet tot treurigheid dan toch in ieder geval tot het

gevoel dat de verhouding tussen het openbare bibliotheekwerk en de drie overheidslagen aan *grondige herziening* toe is. Steeds meer gaat zich nu wreken dat de hele bibliotheekvernieuwing vooral een herstructureringsverhaal is. Dat gemeenten op bibliotheekwerk bezuinigen is hen niet kwalijk te nemen. Regelmatig is in deze Nieuwsbrief gesignaleerd dat gemeenten-inde-tang vaak niet anders kunnen. Dat OCW er 6 miljoen + (na 2006) 20 miljoen - voor specifieke bibliotheekdoelen - bijgeeft is mooi, maar tegelijkertijd heeft het rijk zo veel op o.a. het gemeentefonds bezuinigd dat het totale effect op het bibliotheekwerk niet positief is. In een klimaat van bezuinigen en temidden van moeizame herstructureringsoperaties is het lastig innoveren en vernieuwen, dat is *gewone logica*. Terecht wijst de VOB daar in haar op 9 december vastgestelde brief aan staatssecretaris M. van der Laan op. De *logica* die Frans Sijtsma hanteert kan er toe leiden dat we, zoals de boekhandelaren - èchte ondernemers - al eens bepleit hebben, de subsidie op het bibliotheekwerk maar beter helemaal kunnen afschaffen en beter direct kunnen verdelen onder alle Nederlanders, onder de voorwaarde dat die er mooie boeken voor kopen of betrouwbare sites van raadplegen. Dat is pas innovatie! Het past ook in de klaagzang van uitgevers en schrijvers over het verwaarlozen van "het betere boek" door de bibliotheken.

Maar nu weer serieus: het gaat natuurlijk niet om "gewone bezuinigingen". De bibliotheekvernieuwing is gestart met een in opdracht van OCW gemaakt IOO-rapport waarin berekend werd dat de *structurele* bijdrage met 172 miljoen gulden (78 miljoen euro) omhoog moet en er in vier jaar tijd achtereenvolgens *incidenteel* 91, 106, 118 en 131 miljoen gulden nodig is (ofwel: 41, 48, 53 en 59 miljoen euro). Het Koepelconvenant begon met 11 miljoen gulden (de oude VUT-gelden die nog beschikbaar waren) en het rijk voegde aan die 5,5 miljoen euro later 2 tot 20 miljoen euro toe (2004: 2, 2005: 5 en - als plan - 2006: 8 en 2007 en volgende jaren: 20 miljoen). Het Koepelconvenant bepaalde dat VNG, IPO en OCW bevorderen dat overheden in ruil voor de OCW-gelden de inspanningsverplichting op zich nemen de beschikbare budgetten (peildatum 1 januari 2000) op gelijk niveau te houden.

Met het Koepelconvenant in de hand zijn de overheden begonnen aan een omvangrijke herstructureringsoperatie - met als kern "de

basisbibliotheek met gemeentelijk opdrachtgeverschap" - die, zoals ik vaak betoogd heb, *ondoordacht* is en die in veel gevallen niet zal leiden tot vergaande doelmatigheid maar tot (veel) hogere kosten. Van begin af aan hebben verstandige bibliothecarissen sceptisch gekeken naar alle mooie beloften en gemakkelijk geformuleerde doelstellingen van de overheden. Papier is geduldig. Uitspraken als van Lydia Jongmans leiden er toe dat scepsis nu makkelijk kan omslaan in cynisme. De overheden tonen zich via de VNG weer eens van hun onbetrouwbare kant. Het instapniveau is neergezet als het absolute minimum, maar wordt in sneltreinvaart de norm. Dat begon al toen de VNG op 11 november riep dat het richtlijnniveau binnen de bestaande middelen voor basistaken gevonden met worden. Verwijten aan de VOB over niet tijdig leveren van cijfers klinken in dat licht wat schril.

Nogmaals, dat gemeenten bezuinigen is heel begrijpelijk. Veel minder acceptabel is het dat de VNG de Aanvulling op het Koepelconvenant getekend heeft en net doet of we ook nog dankbaar mogen zijn dat er bezuinigd wordt. Er is eigenlijk maar één verklaring: de VNG heeft op allerlei terreinen veel te verhapstukken met het rijk. De VNG wil zo veel mogelijk autonomie en zo min mogelijk specifieke uitkeringen. Maar je kunt natuurlijk niet op alle terreinen altijd onmiddellijk je zin krijgen. Je moet wat wisselgeld achter de hand houden en het rijk hier en daar (tijdelijk) z'n zin geven. Waar kan dat beter dan op het terrein van bibliotheekwerk, op het grote geheel van overheids-taken als een zeer onbelangrijke sector beschouwd. Een sector ook waar vrijwilligers volgens overheden prima werk doen en waar dat vooral zo moet blijven. Want ook dat valt op: in gemeente- en provinciehuizen werken geen vrijwillige ambtenaren, maar bibliotheekwerk - ach, dat kan voor een deel wel door vrijwilligers, zo is de beeldvorming die ook Stuurgroepvoorzitter J. Franssen 11 november uitdroeg.

De conclusie kan opnieuw zijn dat we op een veel fundamenteeler niveau dan tot nu toe gebeurd is moeten denken over de kerntaken van het openbare bibliotheekwerk anno 2005-2010, de verhouding tot de overheden, de rol van de gebruikers, de rol van vrijwilligers, "cultureel ondernemerschap" (wat het ook moge zijn) en de band tussen genieten en betalen.

- Is inzetten op *wetgeving + een substantiële bijdrage* van het rijk het antwoord?

- Of juist de landelijke ambities *vergeten*, OCW *geen rol* meer laten spelen in het bibliotheekwerk en dit werk geheel overlaten aan de door de VNG gekoesterde gemeentelijke autonomie en het *culturele ondernemerschap* van bibliotheekdirecteuren à la Sijtsma?
- Of zijn er andere zinnige, *moderne* antwoorden?

Reacties zijn welkom.

WK

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 10 organisaties: Biblionet Groningen, Bibliotheekservice Fryslân, PBC Drenthe, Overijsselse Bibliotheekdienst, Biblio-service Gelderland, PBC Utrecht, ProBiblio, Zeeuwse Bibliotheek, PBC Noord-Brabant en Bibliotheekhuis Limburg.

De relatie tussen deze 10 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

Bent u het met opinies in deze Nieuwsbrief:

- helemaal niet eens;
- niet helemaal eens;
- een beetje wel eens;
- helemaal wel eens?

Laat het weten. Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.

Ze mogen wel in strijd zijn met de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, het Koepelconvenant, het rapport-Meijer, de rapporten van de Raad voor Cultuur, OCW-nota's, VOB-beleidsnotities, PBC-notities, WSF-notities en notities van organisatieadviesbureaus.

WK